YHTEISÖJEN TUOMIOISTUIMEN TUOMIO

31 päivänä toukokuuta 2001 *

Asiassa C-43/99,

jonka Conseil supérieur des assurances sociales (Luxemburg) on saattanut EY:n perustamissopimuksen 177 artiklan (josta on tullut EY 234 artikla) nojalla yhteisöjen tuomioistuimen käsiteltäväksi saadakseen tässä kansallisessa tuomioistuimessa vireillä olevassa asiassa

Ghislain Leclere ja

Alina Deaconescu

vastaan

Caisse nationale des prestations familiale

ennakkoratkaisun EY:n perustamissopimuksen 48 ja 51 artiklan (joista on muutettuina tullut EY 39 ja EY 42 artikla), sosiaaliturvajärjestelmien soveltamisesta yhteisön alueella liikkuviin palkattuihin työntekijöihin, itsenäisiin ammatinharjoittajiin ja heidän perheenjäseniinsä 14 päivänä kesäkuuta 1971 annetun neuvoston asetuksen (ETY) N:o 1408/71, sellaisena kuin se on 2.12.1996 annetulla neuvoston asetuksella N:o 118/97 (EYVL 1997, L 28, s. 1) muutettuna ja ajan tasalle saatettuna, 1 artiklan u kohdan, 10 a, 73 ja

* Oikeudenkäyntikieli: ranska.

77 artiklan ja työntekijöiden vapaasta liikkuvuudesta yhteisön alueella 15 päivänä lokakuuta 1968 annetun neuvoston asetuksen (ETY) N:o 1612/68 (EYVL L 257, s. 2) 7 artiklan tulkinnasta sekä asetuksen N:o 1408/71, sellaisena kuin se on asetuksella N:o 118/97 muutettuna ja ajan tasalle saatettuna, 1 artiklan u kohdan i alakohdan ja 10 a artiklan sekä liitteiden II ja II a pätevyydestä,

YHTEISÖJEN TUOMIOISTUIN,

toimien kokoonpanossa: presidentti G. C. Rodríguez Iglesias, jaostojen puheenjohtajat C. Gulmann ja A. La Pergola sekä tuomarit D. A. O. Edward, J.-P. Puissochet (esittelevä tuomari), P. Jann, R. Schintgen, N. Colneric, S. von Bahr, J. N. Cunha Rodrigues ja C. W. A. Timmermans,

julkisasiamies: F. G. Jacobs,
kirjaaja: osastopäällikkö D. Louterman-Hubeau,

ottaen huomioon kirjalliset huomautukset, jotka sille ovat esittäneet

— Leclere ja Deaconescu,

— Caisse nationale des prestations familiale, edustajanaan asianajaja A. Rodesch,

— Luxemburgin hallitus, asiamiehenään P. Steinmetz,

— Espanjan hallitus, asiamiehenään M. López-Monís Gallego,

— Itävallan hallitus, asiamiehenään C. Pesendorfer,

— Portugalin hallitus, asiamiehinään L. Fernandes ja R. Brasil de Brito,

— Yhdistyneen kuningaskunnan hallitus, asiamiehenään R. Magrill, jota avustaa barrister D. Rose,

— Euroopan unionin neuvosto, asiamiehinään A. Lo Monaco ja F. Anton,

— Euroopan yhteisöjen komissio, asiamiehinään P. Hillenkamp ja H. Michard,

ottaen huomioon suullista käsittelyä varten laaditun kertomuksen,

kuultuaan Lecleren ja Deaconescun, Caisse nationale des prestations familialen, edustajanaan asianajaja A. Rodesch, Espanjan hallituksen, edustajanaan M. López-Monís Gallego, Itävallan hallituksen, asiamiehenään G. Hesse, Yhdistyneen kuningaskunnan hallituksen, edustajanaan N. Paine, QC, neu-

voston, asiamiehenään A. Lo Monaco, ja komission, asiamiehenään H. Michard, 22.11.2000 pidetyssä istunnossa esittämät suulliset huomautukset,

kuultuaan julkisasiamiehen 15.2.2001 pidetyssä istunnossa esittämän ratkaisuehdotuksen,

on antanut seuraavan

tuomion

1 Conseil supérieur des assurances sociales on esittänyt yhteisöjen tuomioistuimelle 10.2.1999 tekemällään päätöksellä, joka on saapunut yhteisöjen tuomioistuimeen 16.2.1999, EY:n perustamissopimuksen 177 artiklan (josta on tullut EY 234 artikla) nojalla viisi ennakkoratkaisukysymystä perustamissopimuksen 48 ja 51 artiklan (joista on muutettuina tullut EY 39 ja EY 42 artikla), sosiaaliturvajärjestelmien soveltamisesta yhteisön alueella liikkuviin palkattuihin työntekijöihin, itsenäisiin ammatinharjoittajiin ja heidän perheenjäseniinsä 14 päivänä kesäkuuta 1971 annetun neuvoston asetuksen (ETY) N:o 1408/71, sellaisena kuin se on 2.12.1996 annetulla neuvoston asetuksella N:o 118/97 muutettuna ja ajan tasalle saatettuna (EYVL 1997, L 28, s. 1; jäljempänä asetus N:o 1408/71), 1 artiklan u kohdan, 10 a, 73 ja 77 artiklan ja työntekijöiden vapaasta liikkuvuudesta yhteisön alueella 15 päivänä lokakuuta 1968 annetun neuvoston asetuksen (ETY) N:o 1612/68 (EYVL L 257, s. 2) 7 artiklan tulkinnasta sekä asetuksen N:o 1408/71 1 artiklan u kohdan i alakohdan ja 10 a artiklan sekä liitteiden II ja II a pätevyydestä.

2 Kysymykset on esitetty asiassa, jossa Ghislain Leclere ja hänen puolisonsa Alina Deaconescu, jotka ovat kumpikin Belgian kansalaisia, ovat valittaneet luxem-

burgilaisen laitoksen, Caisse nationale des prestations familialen (jäljempänä CNAP) päätöksestä olla myöntämättä heille luxemburgilaisia äitiys- ja synnytysavustuksia ja kotihoidontukea lapsesta, joka on syntynyt 13.3.1995, sillä perusteella, että he eivät asuneet Luxemburgissa.

Oikeussäännöt

Yhteisön oikeussäännöt

3 Asetuksen N:o 1408/71 1 artiklan u alakohdan i alakohdassa säädetään seuraavaa:

"Tässä asetuksessa

— —

u) i) 'perhe-etuuksilla' tarkoitetaan kaikkia luontois- tai rahaetuuksia, jotka on tarkoitettu korvaamaan perhekustannuksia 4 artiklan 1 kohdan h alakohdassa tarkoitetun lainsäädännön mukaisesti, lukuun ottamatta liitteessä II mainittuja erityisiä syntymä *- tai adoptioavustuksia."

* Sosiaaliturva-asetuksen N:o 1408/71 suomenkielisessä versiossa käytetään vaihtelevasti kahta ilmaisua, synnytys- tai syntymäavustusta. Kyseessä on kuitenkin sama etuus, joka on ranskaksi "allocation de naissance".

4 Asetuksen N:o 1408/71 liitteessä II olevan II jakson "Erityiset syntymä- ja adoptioavustukset, jotka eivät kuulu asetuksen soveltamisalaan 1 artiklan u kohdan i alakohdan mukaisesti" kohdassa "I. Luxemburg" mainitaan syntymää edeltävä avustus ja synnytysavustus.

5 Asetuksen N:o 1408/71 10 a artiklan 1 kohdan mukaan "henkilöille, joihin tätä asetusta sovelletaan, myönnetään 4 artiklan 2 a kohdassa tarkoitettuja maksuihin perustumattomia rahallisia erityisetuuksia yksinomaan sen jäsenvaltion alueella ja kyseisen jäsenvaltion lainsäädännön mukaisesti, jonka alueella he asuvat, edellyttäen että nämä etuudet on lueteltu liitteessä II a".

6 Asetuksen N:o 1408/71 liitteen II a "Maksuihin perustumattomat erityisetuudet" kohdan "I. Luxemburg" b alakohdassa mainitaan "äitiysavustus (30 päivänä huhtikuuta 1980 annettu laki)".

7 Asetuksen N:o 1408/71 4 artiklan 1 kohdan a alakohdan mukaan "asetusta sovelletaan kaikkeen lainsäädäntöön, joka koskee seuraavia sosiaaliturvan aloja: — — sairaus- ja äitiysetuuksia". Sen 4 artiklan 2 a kohdan a alakohdan mukaan "asetusta sovelletaan maksuihin perustumattomiin erityisetuuksiin, jotka annetaan muun kuin 1 kohdassa tarkoitetun lainsäädännön tai järjestelmän perusteella — — , jos tällaiset etuudet on tarkoitettu: — — antamaan lisä-, korvaavaa tai täydentävää turvaa sellaista tapahtumaa vastaan, joka kuuluu 1 kohdan a—h alakohdassa tarkoitettuihin sosiaaliturvan aloihin".

8 Asetuksen N:o 1408/71 III osaston 7 luvun "Perhe-etuudet" 73 artiklassa säädetään seuraavaa: "Palkatulla työntekijällä tai itsenäisellä ammatinharjoittajalla, johon sovelletaan jäsenvaltion lainsäädäntöä, on toisessa jäsenvaltiossa asuvien perheenjäsentensä osalta oikeus perhe-etuuksiin, joista säädetään ensiksi maini-

tun jäsenvaltion lainsäädännössä, niin kuin he asuisivat tässä valtiossa, jollei liitteen VI säännöksistä muuta johdu."

9 Asetuksen N:o 1408/71 III osaston 8 luvun "Etuudet eläkeläisten huollettaville lapsille ja orvoille" 77 artiklassa säädetään seuraavaa: "Ilmaisulla 'etuudet' tarkoitetaan tässä artiklassa perheavustuksia henkilöille, jotka saavat vanhuus-, työkyvyttömyys- tai tapaturma- tai ammattitautieläkettä ja tällaisiin eläkkeisiin maksettavia korotuksia tai lisiä tällaisten eläkeläisten lasten suhteen, poikkeuksena lisät, jotka myönnetään työtapaturma- ja ammattitautivakuutusjärjestelmistä."

10 Asetuksen 77 artiklan 2 kohdan a alakohdan mukaan "etuudet myönnetään — — riippumatta jäsenvaltiosta, jonka alueella eläkeläinen tai lapset asuvat — — eläkeläiselle, joka saa eläkettä vain yhden jäsenvaltion lainsäädännön mukaan, sen jäsenvaltion lainsäädännön mukaisesti, joka on vastuussa eläkkeestä".

11 Asetuksen N:o 1612/68 7 artiklassa säädetään seuraavaa:

"1. Jäsenvaltion kansalaista ei työntekijänä saa kansalaisuutensa vuoksi saattaa toisen jäsenvaltion alueella kotimaisiin työntekijöihin verrattuna eri asemaan työ- ja palvelussuhteen ehtojen suhteen; tämä koskee erityisesti palkkausta, irtisanomista ja työttömyyden sattuessa paluuta saman alan työhön tai uudelleen työllistämistä.

2. Hänen on saatava samat sosiaaliset ja verotukseen liittyvät edut kuin kotimaisten työntekijöiden.

3. Hänellä on oltava sama oikeus ja yhtäläiset edellytykset kuin kotimaisilla työntekijöillä osallistua koulutukseen ammatillisissa oppilaitoksissa sekä uudelleen- ja jatkokoulutuskeskuksissa.

4. Kollektiivisen tai yksilöä koskevan sopimuksen määräys taikka muu työehtojen sääntelyä koskeva määräys, joka koskee työn saantia, työtä, palkkausta ja muita työehtoja sekä irtisanomista, on mitätön sikäli kuin siinä säädetään tai sallitaan edellytyksiä, jotka asettavat toisten jäsenvaltioiden kansalaiset työntekijöinä eriarvoiseen asemaan."

Kansallinen lainsäädäntö

12 Luxemburgissa 20.6.1977 annetun lain, joka koskee raskaana olevien naisten ja alle kouluikäisten lasten terveyden järjestelmällisen seurannan toteuttamista ja voimassa olleen, synnytysavustuksia koskevan lainsäädännön muuttamista, sellaisena kuin se on muutettuna, 9 §:ssä säädetään seuraavaa: "elinkelpoisen lapsen syntymä perustaa oikeuden synnytysavustukseen, joka suoritetaan kolmessa osassa seuraavasti: ensimmäinen osa ennen synnytystä maksettavana avustuksena, toinen osa varsinaisena synnytysavustuksena ja kolmas osa synnytyksen jälkeen maksettavana avustuksena". Tämän lain 11, 12 ja 13 §:n mukaan "avustuksen ensimmäinen osa suoritetaan ainoastaan, jos äidin lainmukainen kotipaikka on Luxemburgissa, kun viimeinen 1 §:ssä tarkoitettu lääkärintarkastus suoritetaan, ja äiti esittää lääkärin kunkin tarkastuksen yhteydessä laatimat todistukset 1 §:ssä tarkoitettujen tarkastusten suorittamisesta"; "avustuksen toinen osa suoritetaan ainoastaan, jos äidin lainmukainen kotipaikka on

Luxemburgissa lapsen syntymähetkellä ja äiti esittää lääkärin tarkastuksen yhteydessä laatiman todistuksen 5 §:ssä tarkoitetun jälkitarkastuksen suorittamisesta, kun lapsi on syntynyt Luxemburgissa tai äidin perustellun ja väliaikaisen poissaolon vuoksi ulkomailla", ja "avustuksen kolmas osa suoritetaan ainoastaan, jos lasta on hoidettu Luxemburgissa keskeytyksettä syntymästään asti ja avustuksen saaja esittää lääkärin tarkastusten yhteydessä laatimat todistukset 6 §:ssä tarkoitettujen lääkärintarkastusten suorittamisesta".

13 Äitiysavustuksesta 30.4.1980 Luxemburgissa annetun lain, sellaisena kuin se on muutettuna, 1 §:ssä säädetään, että raskaana olevalla tai synnyttäneellä naisella on oikeus äitiysavustukseen, mikäli hänen lainmukainen kotipaikkansa oli Luxemburgissa oikeuden syntyhetkellä.

14 Kotihoidontuesta 1.8.1988 annetussa laissa, sellaisena kuin se on muutettuna, säädetään, että oikeus kotihoidontukeen on henkilöllä, joka täyttää lain 1 §:n 2 momentin mukaisesti tietyt edellytykset, joita ovat muun muassa se, että henkilön kotipaikka on Luxemburgissa, että hän asuu siellä tosiasiallisesti ja että hän hoitaa kotona yhtä tai useampaa lasta.

Pääasia

15 Leclere (kotipaikka Fauvillers, Belgia) oli palkkatyössä Luxemburgissa rajatyöntekijänä vuoteen 1981 asti ja suoritti tällä perusteella Luxemburgin sosiaaliturvajärjestelmän mukaisesti sosiaaliturvamaksunsa. Hänelle sattui työtapaturma vuonna 1981, minkä jälkeen hänelle on maksettu Luxemburgin sosiaaliturvajärjestelmästä työkyvyttömyyseläkettä. Tämän eläkkeen vuoksi Lecleren on pitänyt maksaa pakolliset sairausvakuutusmaksut ja tuloveroa Luxemburgiin. Hän ei ole tehnyt palkkatyötä tapaturmansa jälkeen.

16 CNAP on maksanut Leclerelle ja Deaconesculle perheavustuksia heidän lapsensa syntymästä lähtien. CNAP on kuitenkin kieltäytynyt myöntämästä heille Luxemburgin lainsäädännön mukaisia lapsen syntymään perustuvia ja tämän tuomion 12, 13 ja 14 kohdassa mainittuja muita avustuksia.

17 He valittivat tästä päätöksestä ja heidän valituksensa hylättiin Conseil arbitral des assurances socialesin (Luxemburg) 3.8.1998 tekemällä päätöksellä.

18 Conseil supérieur des assurances sociales, jonne tästä päätöksestä oli valitettu, katsoi, että asiassa sovellettavien yhteisön asetusten ja yhteisöjen tuomioistuimen oikeuskäytännön perusteella ei voitu ratkaista kaikkia asiassa esille tulleita kysymyksiä, jotka liittyivät erityisesti työkyvyttömyyseläkettä saavan rajatyöntekijän oikeuteen saada perhe-etuuksia siitä jäsenvaltiosta, jossa asianomainen henkilö oli työskennellyt.

19 Conseil supérieur des assurances sociales katsoi, että sen käsiteltävänä olevan asian ratkaisu edellytti asiassa sovellettavien yhteisön asetusten säännösten tulkintaa ja joidenkin säännösten pätevyyden arviointia, ja päätti lykätä asian ratkaisua esittääkseen yhteisöjen tuomioistuimelle seuraavat ennakkoratkaisukysymykset:

"1) Ovatko asetuksen N:o 1408/71 1 artiklan u kohdan i alakohta ja 10 a artikla sekä liitteet II ja II a, joissa asetetaan synnytys- ja äitiysavustuksen vientikielto, EY:n perustamissopimuksen 48 ja 51 artiklan mukaisia?

2) Onko asetus N:o 1408/71 ymmärrettävä siten, että huollettavien lasten osalta työkyvyttömyyseläkkeen saajille, jotka asuvat muussa kuin työkyvyttömyyseläkkeen maksavassa jäsenvaltiossa, myönnetään ainoastaan perheavustuksia, lukuun ottamatta kotihoidontukea, jonka suuruus ei riipu lasten lukumäärästä?

3) Onko asetuksen N:o 1408/71 73 artikla ymmärrettävä siten, että työkyvyttömyyseläkkeen saajaa, joka maksaa vakuutusmaksut edelleen siihen valtioon, joka maksaa työkyvyttömyyseläkkeen pakollisen sairausvakuutuksen perusteella, voidaan eläkkeestään huolimatta pitää tässä valtiossa sellaisena palkattuna työntekijänä, joka voi saada perheavustuksia ja näin kotihoidontukea sekä mahdollisesti myös synnytysavustuksen, jos etuuksien vientikiellon katsotaan olevan ristiriidassa perustamissopimuksen kanssa?

4) Kuuluuko asetuksessa N:o 1612/68 tarkoitetun työntekijän käsitteen alaan työkyvyttömyyseläkkeen saaja, joka asuu jossakin muussa kuin eläkkeen maksavassa jäsenvaltiossa?

5) Onko asetuksen N:o 1612/68 7 artikla ymmärrettävä siten, että työkyvyttömyyseläkkeen saaja sekä tämän puoliso voi saada tämän artiklan perusteella sosiaalisia etuja, joiden ulkopuolelle hänet on suljettu asetuksella N:o 1408/71, siinä asetetun etuuksien vientikiellon estämättä, jos katsotaan, että vientikielto ei ole ristiriidassa EY:n perustamissopimuksen kanssa?"

Ensimmäinen kysymys

20 Kansallisen tuomioistuimen ensimmäinen kysymys koskee asetuksen N:o 1408/71 1 artiklan u kohdan i alakohdan ja liitteen II sekä 10 a artiklan ja

liitteen II a pätevyyttä perustamissopimuksen 48 ja 51 artiklan kannalta siltä osin kuin niiden nojalla Luxemburgissa synnytys- ja äitiysavustusten myöntämiselle on voitu asettaa asumisedellytys.

21 Pääasian kantajat ja Portugalin hallitus väittävät, että asetuksen N:o 1408/71 säännöksillä perustetut, asumisedellytysten poistamista koskevat poikkeukset ovat ristiriidassa perustamissopimuksen 48 ja 51 artiklan kanssa, koska säännöksissä ei ole otettu huomioon rajatyöntekijöiden erityisasemaa ja koska ne johtavat liikkumisvapauttaan käyttäneiden työntekijöiden syrjintään. Ne toteavat, että yhteisöjen tuomioistuin on jo oikeuskäytännössään katsonut, että useita asetuksen N:o 1408/71 artikloja ja liitteitä voidaan pitää pätemättöminä tai ettei niitä voida soveltaa, koska ne johtavat yhdenvertaisen kohtelun periaatteen loukkaamiseen (ks. esim. asia 41/84, Pinna, tuomio 15.1.1986, Kok. 1986, s. 1; Kok. Ep. VIII, s. 369).

22 Pääasian vastaaja, Luxemburgin, Espanjan, Itävallan ja Yhdistyneen kuningaskunnan hallitukset sekä neuvosto ovat puolestaan sitä mieltä, ettei ristiriitaisuutta perustamissopimuksen määräysten kanssa ole olemassa. Ne väittävät yhteisöjen tuomioistuimen todenneen, että perustamissopimuksen 48 ja 51 artikla eivät estä sitä, että lainsäätäjä asettaa rajoituksia perhe-etuuksien viemiselle johonkin toiseen jäsenvaltioon, edellyttäen, että tällaiset erityiseen taloudelliseen ja yhteiskunnalliseen tilanteeseen liittyvien etuuksien suorittamisen rajoitukset eivät johda kansalaisuuteen perustuvaan syrjintään ja ettei niillä kasvateta jäsenvaltioiden lainsäädäntöjen välillä jo vallitsevia eroja. Niiden mukaan yhteisöjen tuomioistuin on todennut, että edellä mainittujen edellytysten kannalta nyt tarkasteltuja, Luxemburgissa myönnettäviä avustuksia vastaavien avustusten myöntämiselle asetettu asumisedellytys on sopusoinnussa perustamissopimuksen kanssa (ks. asia 313/86, Lenoir, tuomio 27.9.1988, Kok. 1988, s. 5391; Kok. Ep. IX, s. 703; asia C-20/96, Snares, tuomio 4.11.1997, Kok. 1997, s. I-6057 ja asia C-297/96, Partridge, tuomio 11.6.1998, Kok. 1998, s. I-3467).

23 Komissio esittää osaltaan, että luxemburgilainen äitiysavustus on pidettävä erillään ennen synnytystä maksettavasta ja varsinaisesta synnytysavustuksesta.

24 Se toteaa, että luxemburgilainen äitiysavustus on mainittu yhtenä maksuihin perustumattomista erityisetuuksista, jotka asuinvaltio maksaa etuuden saajalle, ja että yhteisöjen tuomioistuin on katsonut, että tämä ei ole ristiriidassa perustamissopimuksen 51 artiklan kanssa (ks. vammaisille maksettavan avustuksen osalta edellä mainittu asia Snares).

25 Luxemburgissa ennen synnytystä maksettavan ja varsinaisen synnytysavustuksen, jotka on siis suljettu asetuksen N:o 1408/71 soveltamisalan ulkopuolelle sen 1 artiklan u kohdan i alakohdan nojalla, jättäminen asetuksen soveltamisalan ulkopuolelle, mitä voidaan sinänsä pitää sallittuna, ei komission mukaan kuitenkaan vapauta Luxemburgin suurherttuakuntaa velvollisuudestaan noudattaa yhdenvertaisen kohtelun ja kansalaisuuteen perustuvan syrjinnän kiellon periaatetta. Asumisedellytystä on komission mukaan kuitenkin esillä olevassa asiassa pidettävä välillisesti syrjivänä ja tämän vuoksi perustamissopimuksen 48 artiklan ja asetuksen N:o 1612/68 7 artiklan 2 kohdan vastaisena.

26 Asetuksen N:o 1408/71 1 artiklan u kohdan i alakohta ja liite II, jotka koskevat erityisiä syntymä- ja adoptioavustuksia, sekä tämän asetuksen 10 a artikla ja liite II a, jotka koskevat maksuihin perustumattomia erityisetuuksia, mahdollistavat osaltaan poikkeuksen asetuksen N:o 1408/71 10 artiklassa säädettyyn asumisedellytyksen poistamisperiaatteeseen, jota sovelletaan asetuksen III osastossa erityyppisiin etuuksien ryhmiin, ilman että niissä kuitenkaan vahvistettaisiin kansallisen tuomioistuimen mainitsemaa "etuuksien vientikiellon" periaatetta. Tämä poikkeus on mahdollinen liitteessä II mainittujen erityisten syntymä- ja adoptioavustusten, kuten Luxemburgissa ennen synnytystä maksettavan avustuksen ja varsinaisen synnytysavustuksen, osalta, koska nämä avustukset suljetaan asetuksessa tarkoitettujen perhe-etuuksien ulkopuolelle sen 1 artiklan u kohdan i alakohdan nojalla, ja liitteessä II a mainittujen maksuihin perustumattomien erityisetuuksien, kuten luxemburgilaisen äitiysavustuksen, osalta asetuksen 10 a artiklan 1 kohdan perusteella, koska sen mukaan henkilölle voidaan myöntää tällaisia etuuksia ainoastaan siinä jäsenvaltiossa, jossa henkilö asuu, ja ainoastaan tämän jäsenvaltion lainsäädännön nojalla.

27 Tästä seuraa, että näiden kahden poikkeusryhmän pätevyyttä arvioitaessa niitä ei voida rinnastaa toisiinsa, koska erityisiä syntymä- ja adoptioavustuksia koskeva

poikkeus rakentuu ainoastaan sille, että tietyt etuustyypit suljetaan asetuksen N:o 1408/71 soveltamisalan ulkopuolelle, ja toinen, maksuihin perustumattomia erityisetuuksia koskeva poikkeus puolestaan sille, että etuuden saajan asuinvaltio määrätään toimivaltaiseksi maksamaan kyseessä olevan kaltaiset etuudet.

28 Asiassa on ensin selvitettävä, voidaanko erityiset syntymä- ja adoptioavustukset, joihin Luxemburgissa ennen synnytystä maksettava ja varsinainen synnytysavustus kuuluvat, pätevästi sulkea asetuksen soveltamisalan ulkopuolelle.

29 Koska neuvostolla on laaja harkintavalta päättää toimenpiteistä perustamissopimuksen 48 ja 51 artiklassa vahvistettujen tavoitteiden toteuttamiseksi (ks. asia C-360/97, tuomio 20.4.1999, Kok. 1999, s. I-1919, 30 kohta), se, että tiettyä etuusryhmää ei ole otettu mukaan asetuksella N:o 1408/71 toteutettuun yhteensovittavaan järjestelmään, ei kuitenkaan merkitse sitä, että kyseisiä asetuksen säännöksiä olisi pidettävä pätemättöminä. Asetuksen N:o 1408/71 soveltamisalan tämäntyyppinen rajoittaminen ei sellaisenaan voi aiheuttaa sitä, että jäsenvaltioiden lainsäädäntöjen välillä vallitsevat erot, jotka johtuvat kansallisten lainsäädäntöjen yhteensovittamisen puutteesta, entisestään kasvavat, tai sitä, että yhdenvertaisen kohtelun periaatetta loukataan.

30 Luxemburgissa ennen synnytystä maksettavan ja varsinaisen synnytysavustuksen liittämistä erityisten syntymä- ja adoptioavustusten ryhmään, joihin ei sovelleta asetusta N:o 1408/71, ei siis voida pitää pätemättömänä.

31 Kuten komissio on perustellusti todennut, erityisten syntymä- ja adoptioavustusten jättämisestä asetuksen N:o 1408/71 1 artiklan u kohdan i alakohdan mukaisesti asetuksen soveltamisalan ulkopuolelle ei kuitenkaan aiheudu se, että jäsenvaltiot vapautuvat velvollisuudestaan varmistua siitä, ettei mikään muu eikä varsinkaan asetukseen N:o 1612/68 perustuva yhteisön oikeussääntö estä asumisedellytyksen asettamista.

32 Koska kyseessä ovat lisäksi maksuihin perustumattomat erityisetuudet, joiden joukossa asetuksen N:o 1408/71 liitteessä II a mainitaan myös luxemburgilainen äitiysavustus, yhteisön lainsäätäjä voi perustamissopimuksen 51 artiklassa vahvistettuja tavoitteita toteuttaessaan antaa poikkeussäännöksiä periaatteeseen, jonka mukaan sosiaaliturvaetuudet voidaan viedä toiseen jäsenvaltioon. Yhteisöjen tuomioistuin on oikeuskäytännössään jo katsonut, että sosiaalisiin perusteisiin läheisesti liittyvien etuuksien myöntämisen edellytykseksi voidaan perustellusti asettaa asuminen siinä jäsenvaltiossa, jossa toimivaltainen laitos sijaitsee (ks. em. asia Lenoir, tuomion 16 kohta ja em. asia Snares, tuomion 42 kohta).

33 CNAP ja eräät muut asian käsittelyyn osallistuneet esittävät tältä osin, että koska luxemburgilaisen äitiysavustuksen tavoitteena on syntyvyyden lisääminen, minkä vuoksi sen voidaan katsoa liittyvän sosiaalisiin perusteisiin siinä jäsenvaltiossa, joka sen on perustanut, sen myöntämiselle voidaan asettaa asumisedellytys.

34 Luxemburgilainen, lailla 30.4.1980 säädetty äitiysavustus maksetaan, kuten tämän tuomion 13 kohdassa on todettu, raskaana oleville ja synnyttäneille naisille edellyttäen, että heidän lainmukainen kotipaikkansa on Luxemburgissa oikeuden syntyhetkellä.

35 Asetuksen N:o 1408/71 4 artiklan 2 a kohdan sanamuodon mukaan tässä säännöksessä tarkoitettuina etuuksina voidaan kuitenkin pitää ainoastaan etuuksia, jotka eivät tavanomaisesti kuulu asetuksen 4 artiklan 1 kohdassa tarkoitettuja järjestelmiä koskevan yleisen lainsäädännön alaan.

36 Tämän tuomion 34 kohdassa mainitut ominaispiirteet huomioon ottaen luxemburgilaista äitiysavustusta ei voida pitää luonteeltaan erityisenä avustuksena suhteessa asetuksen N:o 1408/71 4 artiklan 1 kohdassa tarkoitettuihin etuuksiin.

Koska se ei ole maksuihin perustumaton erityisetuus, se ei voi myöskään kuulua asetuksen N:o 1408/71 10 a artiklassa säädetyn poikkeusjärjestelmän alaan.

37 Asetuksen N:o 1408/71 asumisedellytysten poistamista koskevat säännökset ovat perustamissopimuksen 51 artiklan soveltamiseen liittyviä toimenpiteitä, jotka on toteutettu sosiaaliturvan alalla perustamissopimuksen 48 artiklassa taatun työntekijöiden vapaan liikkuvuuden toteuttamiseksi (ks. erityisesti asetuksen N:o 1408/71 10 a ja 11 artiklan tulkinnasta asia C-215/99, Jauch, tuomio 8.3.2001, 20 kohta, ei vielä julkaistu oikeustapauskokoelmassa). Tämän perusteella Luxemburgissa myönnettävä äitiysavustus on otettu perustamissopimuksen 48 ja 51 artiklan vastaisesti asetuksen N:o 1408/71 liitteessä II a olevan kohdan "I. Luxemburg" sellaisena maksuihin perustumattomana erityisetuutena, joka suoritetaan ainoastaan siinä jäsenvaltiossa, jossa henkilö asuu, b alakohtaan. Tämän etuuden myöntämisen edellytyksenä ei voi siten olla asuminen toimivaltaisessa jäsenvaltiossa.

38 Ensimmäiseen kysymykseen on siten vastattava, että kysymystä tarkasteltaessa ei ole voitu havaita seikkoja, jotka voisivat asettaa kyseenalaiseksi asetuksen N:o 1408/71 1 artiklan u kohdan i alakohdan ja liitteen II pätevyyden siltä osin kuin niissä sallitaan asumisedellytyksen asettaminen Luxemburgissa ennen synnytystä maksettavan ja varsinaisen synnytysavustuksen myöntämiselle, mutta että tämän asetuksen liite II a on pätemätön siltä osin kuin sen kohdan "I. Luxemburg" b alakohdassa mainitaan luxemburgilainen äitiysavustus.

Toinen kysymys

39 Kansallisen tuomioistuimen toinen kysymys koskee sitä, kuuluuko Luxemburgissa myönnettävän kotihoidontuen kaltainen avustus perheavustuksiin, jotka on asetuksen N:o 1408/71 77 artiklan nojalla suoritettava vanhuus-, työ-

kyvyttömyys- tai tapaturma- tai ammattitautieläkettä saaville henkilöille siitä riippumatta, minkä jäsenvaltion alueella he asuvat.

40 Pääasian kantajia ja Espanjan hallitusta lukuun ottamatta asian käsittelyyn osallistuneet osapuolet ovat lähestyneet tätä kysymystä toteamalla, että Luxemburgissa myönnettävää kotihoidontukea ei ole mainittu niiden avustusten joukossa, joihin asetuksen N:o 1408/71 77 artiklaa sovelletaan.

41 Tässä yhteydessä on todettava, että asetuksen N:o 1408/71 77 artiklan perusteella eläkkeensaajilla, siitä riippumatta missä jäsenvaltiossa he asuvat, on huollettavista lapsista maksettavien etuuksien osalta oikeus ainoastaan perheavustuksiin (ks. muun muassa asia C-33/99, Fahmi ja Esmoris Cerdeiro-Pinedo Amado, tuomio 20.3.2001, 33 kohta, ei vielä julkaistu oikeustapauskokoelmassa).

42 Asetuksen N:o 1408/71 1 artiklan u kohdan ii alakohdan mukaan "perheavustuksilla tarkoitetaan yksinomaan perheenjäsenten lukumäärän ja tapauksen mukaan iän perusteella määräajoin suoritettavia rahaetuuksia". Yhteisöjen tuomioistuin on jo aiemmin todennut, että asetuksen 1 artiklan u kohdan ii alakohdassa käytetty perheavustusten määritelmä on se, jota on käytettävä 77 artiklan tulkinnassa (ks. em. asia Lenoir, tuomion 10 kohta).

43 Luxemburgissa myönnettävän kotihoidontuen, jota ei ole mainittu asetuksen N:o 1408/71 liitteessä II eikä liitteessä II a, tarkoituksena on korvata se tulonmenetys, joka johtuu siitä, että toinen vanhemmista pääasiallisesti hoitaa kotona alle 2-vuotiaita lapsia. Avustuksen määrä vahvistetaan samassa taloudessa hoidettavien lapsien lukumäärästä riippumatta. Kotihoidontuki ei siis vastaa ase-

tuksen 1 artiklan u kohdan ii alakohdassa käytettyä perheavustusten määritelmää.

44 Toiseen kysymykseen on näin ollen vastattava, että Luxemburgissa myönnettävän kotihoidontuen kaltainen avustus ei kuulu perheavustuksiin, jotka on suoritettava asetuksen N:o 1408/71 77 artiklan nojalla vanhuus-, työkyvyttömyys- tai tapaturma- tai ammattitautieläkettä saaville henkilöille siitä riippumatta, minkä jäsenvaltion alueella he asuvat.

Kolmas kysymys

45 Kansallisen tuomioistuimen kolmas kysymys koskee sitä, onko työkyvyttömyyseläkkeen saajalla asetuksen N:o 1408/71 73 artiklan perusteella oikeus muihin perhe-etuuksiin kuin asetuksen 77 artiklassa tarkoitettuihin perheavustuksiin.

46 Pääasian kantajat sekä Espanjan ja Portugalin hallitukset katsovat, että siltä osin kuin työkyvyttömyyseläkkeen saaja maksaa pakollisia sairausvakuutusmaksuja jäsenvaltiossa, joka maksaa eläkkeen, työkyvyttömyyseläkkeen saajaa on pidettävä asetuksen N:o 1408/71 73 artiklassa tarkoitettuna työntekijänä ja että hänellä on tällä perusteella oltava oikeus tämän asetuksen 77 artiklasta riippumatta kaikkiin sen jäsenvaltion lainsäädännön mukaisiin perhe-etuuksiin, jossa hän maksaa kyseiset maksut. Luxemburgissa myönnettävää kotihoidontukea voidaan niiden mukaan tältä osin pitää perhe-etuutena.

47 Pääasian vastaaja, Luxemburgin ja Itävallan hallitukset sekä komissio väittävät, että sairausvakuutusjärjestelmään kuuluminen ei ole riittävä peruste sille, että eläkkeensaajaa voitaisiin pitää asetuksen 73 artiklassa tarkoitettuna työntekijänä, ja että häneen on sovellettava ainoastaan 77 artiklaa.

48 Tältä osin on myönnettävä, että asetuksen N:o 1408/71 1 artiklan a kohdassa omaksuttu työntekijän käsite koskee henkilöä, joka on pakollisen vakuutuksen perusteella vakuutettu yhden tai useamman sosiaaliturvajärjestelmän alan kattaman vakuutustapahtuman varalta.

49 Tällä määritelmällä ei kuitenkaan ole merkitystä silloin, kun kyseessä on asetuksen N:o 1408/71 73 tai 77 artiklan soveltamisalan määrittäminen. On muistettava, että 77 artiklan erityisenä tarkoituksena on määritellä edellytykset, joiden mukaisesti eläkkeensaajalla on oikeus saada huollettavinaan olevien lasten osalta etuuksia siltä jäsenvaltiolta, jonka lainsäädännön perusteella hän saa eläkettä, ja että tässä säännöksessä rajataan nimenomaisesti säännöksen soveltamisala siten, että se kattaa vain perheavustukset. Näin ollen 73 artiklaa, joka toisin kuin 77 artikla, ei ole erityissäännös, ei voida, eikä asetuksen muutakaan säännöstä, tulkita siten, että eläkkeestä vastaavan jäsenvaltion ulkopuolella asuvalla eläkeläisellä olisi näiden perusteella oikeus saada kyseiseltä jäsenvaltiolta muita huollettavana olevasta lapsesta maksettavia etuuksia kuin perheavustuksia (ks. em. asia Fahmi ja Esmoris Cerdeiro-Pinedo Amado, tuomion 34 kohta).

50 Se, että eläkkeestä on maksettava pakollisen sairausvakuutusjärjestelmän mukaiset maksut, ei merkitse sitä, että asianomaisen henkilön kuuluminen eläkkeensaajien ryhmään muuttuisi siten, että hänen katsottaisiin tällä perusteella kuuluvan yksinomaan asetuksen N:o 1408/71 73 artiklassa tarkoitettuun palkattujen työntekijöiden tai itsenäisten ammatinharjoittajien ryhmään.

51 Kolmanteen kysymykseen on siis vastattava, että työkyvyttömyyseläkkeen saajalla ei ole asetuksen N:o 1408/71 73 artiklan perusteella oikeutta muihin perheetuuksiin kuin tämän asetuksen 77 artiklassa tarkoitettuihin perheavustuksiin.

Neljäs kysymys

52 Kansallisen tuomioistuimen neljäs kysymys koskee sitä, onko työkyvyttömyyseläkkeen saajalla, joka asuu jossakin muussa kuin eläkkeen maksavassa jäsenvaltiossa, asetuksen N:o 1612/68 7 artiklassa tarkoitettuun työntekijäasemaan liittyviä oikeuksia.

53 CNAP:in sekä Luxemburgin ja Yhdistyneen kuningaskunnan hallitusten mukaan asetuksessa N:o 1612/68 omaksuttu työntekijän käsite perustuu voimassa olevaan työsuhteeseen, jonka vuoksi jostakin jäsenvaltiosta tuleva työntekijä on toisen jäsenvaltion alueella, jossa häntä on kohdeltava samalla tavoin kuin kansallisia työntekijöitä. Eläkkeen maksaminen ei näiden mukaan luo eläkkeensaajalle asetuksen N:o 1612/68 perusteella oikeutta kaikkiin sosiaalisiin etuihin, joihin eläkkeen maksavan valtion työntekijöillä on oikeus. Ainoastaan erittäin poikkeuksellisissa tilanteissa, joissa työsuhde päättymisestään huolimatta on läheisesti sidoksissa asianomaisen henkilön tilanteen kanssa, yhteisöjen tuomioistuin on hyväksynyt sen, että tietyt hänen entiseen asemaansa asetuksessa N:o 1612/68 tarkoitettuna työntekijänä liittyvät vaikutukset pidetään edelleen voimassa.

54 Pääasian kantajat, Espanjan ja Portugalin hallitukset sekä komissio puolustavat sitä, että tästä käsitteestä pitäisi omaksua laajempi tulkinta. Ne katsovat, että vaikka asetuksessa N:o 1612/68 tarkoitettu työntekijäasema päättyykin lähtö-

kohtaisesti työsuhteen päättyessä, tietyt tähän asemaan liittyvät oikeudet taataan asianomaiselle henkilölle työsuhteen päättymisen jälkeenkin, kuten yhteisöjen tuomioistuin on esillä olevan asian kanssa hyvin samankaltaisissa asioissa todennut (ks. asia C-57/96, Meints, tuomio 27.11.1997, Kok. 1997, s. I-6689 ja asia C-35/97, komissio v. Ranska, tuomio 24.9.1998, Kok. 1998, s. I-5325).

55 On muistettava, että perustamissopimuksen 48 artiklassa ja asetuksessa N:o 1612/68 tarkoitettuna työntekijänä on pidettävä henkilöä, joka suorittaa määrätyn ajanjakson aikana toisen hyväksi ja tämän valvonnan alaisena tehtäviä, joista hänelle suoritetaan vastike. Vaikka henkilö menettää periaatteessa asemansa työntekijänä sen jälkeen kun työsuhde on päättynyt, ei kuitenkaan pidä unohtaa, että työsuhteen lakkaamisella on määrättyjä työntekijäasemaan perustuvia vaikutuksia ja että työtä tosiasiassa hakevaa henkilöä on myös pidettävä työntekijänä (ks. vastaavasti asia 66/85, Lawrie-Blum, tuomio 3.7.1986, Kok. 1986, s. 2121, 17 kohta; Kok. Ep. VIII, s. 687; asia 39/86, Lair, tuomio 21.6.1988, Kok. 1988, s. 3161, 31—36 kohta; Kok. Ep. IX, s. 481 ja asia C-85/96, Martínez Sala, tuomio 12.5.1998, Kok. 1998, s. I-2691, 32 kohta).

56 Yhteisöjen tuomioistuin on todennut, että työntekijäasemaan liittyvänä vaikutuksena, joka jatkuu työsuhteen päättymisen jälkeen niiden henkilöiden osalta, jotka eivät ole asuneet tai jotka eivät enää asu sen jäsenvaltion alueella, jossa he tekivät työtä, oli pidettävä Ranskan itä- ja pohjoisosissa toimineiden, uudelleenjärjestelyjen kohteeksi joutuneiden terästeollisuusyritysten työntekijöiden oikeutta lisäeläkejärjestelmän mukaisiin ilmaisiin pisteisiin (em. asia komissio v. Ranska, tuomion 41 kohta) sekä Alankomaissa sellaisille maataloustyöntekijöille myönnettävää etuutta, joiden työsuhde oli päättynyt entisen työnantajan maiden kesannoinnin vuoksi (em. asia Meints, tuomion 40 ja 41 kohta).

57 Edellisessä kohdassa tarkoitetuissa tilanteissa on, kuten asiassa Meints annetun tuomion 41 kohdassa on todettu, kyse etuuksista, joiden myöntäminen riippuu siitä, että kyseisellä henkilöllä on ollut työsuhde, joka on päättynyt, ja jotka liittyvät erottamattomasti etuuden saajien objektiiviseen työntekijäasemaan.

58 Entisellä työntekijällä, joka lopettaa työnteon, on tämän jälkeen edelleen oikeus tiettyihin työsuhteen perusteella saatuihin etuihin, ja yhdenvertaisen kohtelun periaate edellyttää, että hän voi saada nämä edut ilman, että hänen pitäisi asua toimivaltaisen jäsenvaltion alueella.

59 Tämä ei merkitse sitä, että Lecleren kaltaisen entisen työntekijän, joka saa työkyvyttömyyseläkettä jonkin muun jäsenvaltion kuin asuinvaltionsa toimivaltaisesta laitoksesta ja joka tällä tavoin saa hyväkseen etuuden, joka perustuu aiemmin voimassa olleeseen työsuhteeseen, on katsottava eläkkeen saamisen perusteella säilyttävän asemansa asetuksessa N:o 1612/68 tarkoitettuna työntekijänä. Perustamissopimuksen 48 artikla ja asetus N:o 1612/68 suojaavat tällaisessa tilanteessa olevaa henkilöä kaikkea sellaista syrjintää vastaan, joka vaikuttaa entisen työsuhteen perusteella saatuihin oikeuksiin, mutta koska henkilö ei ole tällä hetkellä työsuhteessa, hän ei voi tällä perusteella vaatia uusia oikeuksia, jotka eivät millään tavoin liity hänen aikaisemmin tekemäänsä työhön.

60 Tästä seuraa erityisesti, että Lecleren kaltainen eläkkeensaaja, joka saa lapsen työsuhteen päättymisen jälkeen, ei voi vedota asetuksen N:o 1612/68 7 artiklaan saadakseen työntekijöille lapsen syntymän perusteella eläkkeen maksamiseen toimivaltaisen jäsenvaltion lainsäädännön mukaan annettavia avustuksia, joihin hänellä ei olisi oikeutta asetuksen N:o 1408/71 perusteella.

61 Neljänteen kysymykseen on siis vastattava, että työkyvyttömyyseläkkeen saaja, joka asuu jossakin muussa kuin eläkkeen maksavassa jäsenvaltiossa, ei ole asetuksen N:o 1612/68 7 artiklassa tarkoitettu työntekijä, ja hänellä voi olla oikeus

työntekijäasemaan liittyviin oikeuksiin ainoastaan aikaisemman työskentelyn perusteella.

Viides kysymys

62 Kansallisen tuomioistuimen viides kysymys koskee sitä, voiko työkyvyttömyyseläkkeen saaja tai tämän puoliso vaatia asetuksen N:o 1612/68 7 artiklan perusteella sosiaalisia etuja, joita heille ei myönnettäisi asetuksen N:o 1408/71 perusteella.

63 Edelliseen kysymykseen annetun vastauksen vuoksi tähän kysymykseen ei tarvitse vastata.

Oikeudenkäyntikulut

64 Yhteisöjen tuomioistuimelle huomautuksensa esittäneille Luxemburgin, Espanjan, Itävallan ja Yhdistyneen kuningaskunnan hallituksille sekä neuvostolle ja komissiolle aiheutuneita oikeudenkäyntikuluja ei voida määrätä korvattaviksi. Pääasian asianosaisten osalta asian käsittely yhteisöjen tuomioistuimessa on välivaihe kansallisessa tuomioistuimessa vireillä olevan asian käsittelyssä, minkä vuoksi kansallisen tuomioistuimen asiana on päättää oikeudenkäyntikulujen korvaamisesta.

Näillä perusteilla

YHTEISÖJEN TUOMIOISTUIN

on ratkaissut Conseil supérieur des assurances socialesin 10.2.1999 tekemällään päätöksellä esittämät kysymykset seuraavasti:

1) Kansallisen tuomioistuimen esittämää ensimmäistä kysymystä tarkasteltaessa ei ole voitu havaita seikkoja, jotka voisivat asettaa kyseenalaiseksi sosiaaliturvajärjestelmien soveltamisesta yhteisön alueella liikkuviin palkattuihin työntekijöihin, itsenäisiin ammatinharjoittajiin ja heidän perheenjäseniinsä 14 päivänä kesäkuuta 1971 annetun neuvoston asetuksen (ETY) N:o 1408/71, sellaisena kuin se on 2.12.1996 annetulla neuvoston asetuksella N:o 118/97 muutettuna ja ajan tasalle saatettuna, 1 artiklan u kohdan i alakohdan ja liitteen II pätevyyden siltä osin, kuin niissä sallitaan asumisedellytyksen asettaminen Luxemburgissa ennen synnytystä maksettavan ja varsinaisen synnytysavustuksen myöntämiselle.

2) Asetuksen N:o 1408/71, sellaisena kuin se on asetuksella N:o 118/97 muutettuna ja ajan tasalle saatettuna, liite II a on pätemätön siltä osin kuin sen kohdan "I. Luxemburg" b alakohdassa mainitaan Luxemburgissa myönnettävä äitiysavustus.

3) Luxemburgissa myönnettävän kotihoidontuen kaltainen avustus ei kuulu perheavustuksiin, jotka on suoritettava asetuksen N:o 1408/71, sellaisena kuin se on asetuksella N:o 118/97 muutettuna ja ajan tasalle saatettuna,

77 artiklan nojalla vanhuus-, työkyvyttömyys- tai tapaturma- tai ammattitautieläkettä saaville henkilöille siitä riippumatta, minkä jäsenvaltion alueella he asuvat.

4) Työkyvyttömyyseläkkeen saajalla ei ole asetuksen N:o 1408/71, sellaisena kuin se on asetuksella N:o 118/97 muutettuna ja ajan tasalle saatettuna, 73 artiklan perusteella oikeutta muihin perhe-etuuksiin kuin tämän asetuksen 77 artiklassa tarkoitettuihin perheavustuksiin.

5) Työkyvyttömyyseläkkeen saaja, joka asuu jossakin muussa kuin eläkkeen maksavassa jäsenvaltiossa, ei ole työntekijöiden vapaasta liikkuvuudesta yhteisön alueella 15 päivänä lokakuuta 1968 annetun neuvoston asetuksen (ETY) N:o 1612/68 7 artiklassa tarkoitettu työntekijä, ja hänellä voi olla oikeus työntekijäasemaan liittyviin oikeuksiin ainoastaan aikaisemman työskentelyn perusteella.

Rodríguez Iglesias Gulmann La Pergola

Edward Puissochet Jann

Schintgen Colneric von Bahr

Cunha Rodrigues Timmermans

Julistettiin Luxemburgissa 31 päivänä toukokuuta 2001.

R. Grass G. C. Rodríguez Iglesias

kirjaaja presidentti